

ARTICOLE

Reglementarea probelor pe suport informatic -
unitate în diversitate?

DOI: [https://doi.org/10.24193/SUBBIur.70\(2025\).3.13-47](https://doi.org/10.24193/SUBBIur.70(2025).3.13-47)
Data publicării online: 06 apr. 2026

ȘERBAN DIACONESCU*

Rezumat: Implementarea unei legislații noi, cu multe reguli a căror aplicare implică și analiza unor aspect tehnice (informatic), presupune găsirea unui just echilibru între utilizarea noilor suporturi informatice pe de o parte și protecția consimțământului și a circuitului civil, pe de altă parte. Protecția participanților la circuitul civil mută centrul de greutate către interpretarea documentelor electronice, atât din perspectiva forței probante, cât și din perspectiva exprimării consimțământului, respectiv a interpretării manifestării de voință, de multe ori transmisă fragmentar prin mijloace de comunicare electronice. Reglementarea probelor prin înscrisuri pe suport informatic apare mai degrabă ca fiind complementară reglementării cu privire la semnătura electronică, generând împreună, pe de o parte o corespondență între înscrisurile pe suport informatic și înscrisurile clasice, pe hârtie și, pe de altă parte, structurând o ierarhie a „documentelor electronice” vizate de regulamentul european, din perspectiva forței probante. Pentru depășirea provocărilor tehnice legate de fiabilitatea tehnologiei, integritatea documentului și dovedirea provenienței jurisprudența trebuie așezată pe o soluție de echilibru, care să permită o cât mai largă utilizare a înscrisurilor pe suport informatic, mai ușor de stocat, limitată doar de asigurarea rezonabilă a siguranței circuitului civil.

* Conf.univ.dr. Șerban Diaconescu, Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai din Cluj, avocat în Baroul Cluj, e-mail: serban.diaconescu@law.ubbcluj.ro, identificator ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1671-5003>.

Cuvinte cheie: înscris pe suport informatic, semnătură electronică, document electronic, forță probantă, Regulamentul (UE) nr. 910/2014, prezumția de integritate a documentului, prezumție de fiabilitate.

Electronic Documents as Evidence: — Unity in Diversity?

Abstract: The implementation of a new legislation, with many rules the application of which involves the analysis of technical (informatic) aspects, requires finding a fair balance between the use of new electronic supports on one hand and the protection of consent and the civil circuit on the other. The protection of participants in the civil circuit shifts the focus towards the interpretation of electronic documents, both from the perspective of probative force and from the perspective of expressing consent, as well as interpreting the manifestation of will, often transmitted fragmentarily through electronic communication means. The regulation of evidence through documents on electronic support seems to be more complementary to the regulation regarding electronic signatures, generating, on one hand, a correspondence between documents on electronic support and traditional paper documents, and, on the other hand, structuring a hierarchy of ‘electronic documents’ targeted by European regulation, from the perspective of probative force. To overcome the technical challenges related to the reliability of technology, the integrity of documents, and proving provenance, jurisprudence must be based on a balanced solution that allows for the broadest possible use of electronic documents, which are easier to store, limited only by the reasonable assurance of the safety of the civil circuit.

Keywords: electronic document, electronic signature, proof, proof value, EU Regulation No 910/2014, document integrity, presumption of reliability.

Cuprins

Premise.....	15
I. Repere	17
II. Planul manifestării de voință – <i>negotium</i>	22
III. Planul mijloacelor de probă – <i>instrumentum</i>	34
A. Valențele înscrisului pe suport informatic.....	34
IV. Presumția de fiabilitate a suportului informatic, prezumția de integritate a documentului și prezumția de fiabilitate a semnăturii.	39
V. O convergență a reglementărilor	44
Bibliografie.....	47

Premise

La prima vedere, reglementarea probelor în format electronic, prin dispozițiile Codului de procedură civilă¹, influențată ulterior de Regulamentul European nr. 910/2014², se răsfrânge doar în plan probator, stabilind un cadru pentru administrarea probelor pe suport informatic sau pe alte forme de suport electronic. Pentru înscrisuri semnate electronic, legea face trimitere³ la dispozițiile legii speciale, în prezent Legea nr. 214/2024, norme care ar putea fi interpretate ca un sistem autonom, distinct, care reglementează înscrisul semnat electronic, pornind de la premise diferite,

¹ Art. 282 – 287 C.proc.civ., sub denumirea generică de *Înscrisuri pe suport informatic*, respectiv art. 266, 267 și 268 alin. (2) C.proc.civ., referitoare preponderent la înscrisul semnat electronic.

² Regulamentul (UE) nr. 910/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 iulie 2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă, aplicabil, în principiu, de la 1 iulie 2016.

³ Art. 267 C.proc.civ.

legate de siguranța circuitului civil și protecția consimțământului exprimat, în sensul art. 1240 alin. (1) C.civ., în scris, utilizând o semnătură electronică.

În prezentul articol ne-am propus, pornind de la cele două reglementări, să analizăm, utilizând inclusiv repere de drept comparat, în ce măsură discutăm despre două sisteme diferite ca fundament și obiective care trebuie interpretate doar în ecuația general/special sau, dimpotrivă, putem identifica un sistem unitar de interpretare a tuturor probelor în format electronic, pe suport informatic și nu numai, care integrează și înscrisurile semnate electronic.

Terminologic, dispozițiile Codului de procedură civilă se referă la înscrisul pe suport informatic, ale cărui condiții de validitate sunt redade de art. 282, iar în ceea ce privește înscrisul în formă electronică, art. 267 C.proc.civ. face trimitere la dispozițiile legii speciale care reglementează semnătura electronică. Actuala reglementare creează cadrul juridic intern de aplicare directă a Regulamentului (UE) nr. 910/2014 și de reglementare în ordinea juridică internă a măsurilor lăsate la latitudinea statelor membre⁴. La art. 2 alin. (2) al legii se definește *înscrisul în formă electronică* ca fiind un „conținut creat și utilizat în formă electronică, asimilat documentului electronic”⁵. Înscrisurile în formă electronică, reglementate potrivit art. 267 din Codul de procedură civilă, sunt asimilate documentelor electronice, astfel cum acestea sunt definite de Regulamentul (UE) nr. 910/2014⁶. Prin „document electronic”, în sensul regulamentului, se înțelege „orice conținut stocat în format electronic, în special sub formă de text sau de înregistrare sonoră, vizuală sau audiovizuală”⁷.

⁴ Art. 1 alin. (1) din Legea nr. 214/2024.

⁵ Art. 2 alin. (2) din Legea nr. 214/2024.

⁶ Art. 3 alin. (6) din Legea nr. 214/2024.

⁷ Art. 3 pct. 35 din Regulamentul (UE) nr. 910/2014.

I. Repere

Abordarea distinctă a înscrisurilor pe suport informatic și a înscrisurilor în formă electronică a fost considerată a duce la confuzie și neînțelegere, dar a generat și o jurisprudență neunitară în ceea ce privește valoarea probatorie a unor astfel de înscrisuri. În doctrină⁸ s-a ridicat întrebarea dacă discutăm de o reglementare distinctă a înscrisului pe suport informatic (art. 282 C.proc.civ.), respectiv a înscrisului electronic, reglementat la art. 267 C.proc.civ., cu trimitere la legea specială. Dincolo de particularitățile fiecărei spețe, și jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție a fost ezitantă, cu abordări semnificativ diferite în ceea ce privește cerințele necesar a fi întrunite de un document electronic pentru a putea fi considerat înscris electronic:

Prin decizia civilă nr. 224/2025 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, secția a II a civilă⁹, s-a reținut cu titlu de considerente esențiale „că cererile adresate, personal sau prin reprezentant, instanțelor judecătorești pot fi formulate și prin înscris în formă electronică, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege”¹⁰. În aplicarea noii reglementări, instanța supremă constată că:

„(...), revizuintei i s-a pus în vedere să semneze, în original cererea de revizuire transmisă la dosar sau să depună un exemplar semnat al acesteia.

Având în vedere că semnătura are rolul de a atesta voința părții cu privire la conținutul înscrisului, Înalta Curte constată că cererea de

⁸ M. D. BEREANU, *Înscrisul pe suport informatic și înscrisul în formă electronică. Divergență sau unitate?*, în RRDP nr. 2/2021, p. 327-330.

⁹ ÎCCJ, Sec. II civ., dec. nr. 224/2025 din 5 febr. 2025, online:

<https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=228404>.

¹⁰ ÎCCJ, Sec. II civ., dec. nr. 224/2025.

revizuire nu cuprinde semnătura părții și nici nu are atașată semnătura electronică, conform legii speciale.

Or, potrivit art. 4 alin. (3) din Legea nr. 214/2024, în cazul în care forma scrisă este cerută ca o condiție de validitate a unui act juridic, documentul electronic îndeplinește această cerință dacă a fost semnat cu o semnătură electronică calificată sau cu o semnătură electronică avansată care, în condițiile prezentei legi, produce aceleași efecte precum semnătura olografă.”¹¹

Și sub imperiul vechii reglementări, Înalta Curte de Casație și Justiție, prin decizia pronunțată de Secția I civilă nr. 520/2019¹², a anulat un recurs în lipsa semnăturii electronice extinse, cu argumentul că, atunci când

„cererile sunt adresate instanțelor în format electronic, semnătura digitală conectează identitatea electronică a semnatarului cu documentul digital, neputând fi copiată de pe un document digital pe altul, fapt ce conferă documentului autenticitate (atestă faptul că documentul aparține persoanei semnatare, iar autorul documentului nu își poate declina răspunderea pentru conținutul documentului cu semnătură electronică validă).

Practic, semnătura electronică (digitală) validă oferă instanței o garanție a faptului că mesajul sau documentul digital este creat de către persoana care l-a semnat, iar conținutul mesajului sau documentului digital nu a fost modificat de la data emiterii acestuia.”¹³

¹¹ ÎCCJ, Sec. II civ., dec. nr. 224/2025.

¹² ÎCCJ, Sec. I civ., dec. nr. 520/2019 din 7 mart. 2019, online:

<https://www.scj.ro/1093/Detalii->

[jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=148960](https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=148960)

¹³ ÎCCJ, Sec. I civ., dec. nr. 520/2019.

În același sens a fost și concluzia din minuta întâlnirii președinților secțiilor civile ale ÎCCJ și curților de apel din data de 5-6 martie 2020 de la Timișoara¹⁴:

„În unanimitate, opinia exprimată de către participanți a fost aceea că se impune atașarea ulterioară la dosar a exemplarului cererii de chemare în judecată conținând semnătura în original a reclamantului sau, după caz, aplicarea ulterioară a semnăturii în original pe cererea de chemare în judecată, în ipoteza în care aceasta a fost expediată instanței prin fax sau e-mail. Motivarea acestei soluții rezidă în argumentul că cerința prescrisă de art. 194 lit. f) C.proc.civ. impune aplicarea unei semnături în original, nefiind menționată posibilitatea unei reproduceri de semnătură prin fotocopiere/scanare. De asemenea, art. 292 alin. (2) C.proc.civ. nu este aplicabil actului de procedură reprezentat de cererea de chemare în judecată, ci exclusiv înscrisurilor probatorii, pentru acestea din urmă fiind prevăzută formalitatea conformării cu originalul a copiei înscrisului probatoriu, obligație ce nu este reglementată și în privința cererii de chemare în judecată. Posibilitatea reglementată de lege de transmitere a actului de procedură prin intermediul faxului sau e-mail-ului nu impiedică asupra obligației reclamantului de a semna în original cererea astfel transmisă.¹⁵”

¹⁴ Minuta întâlnirii președinților secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel Timișoara, 05-06 martie 2020, pp. 42-44, online: <https://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2020/03/Minuta-intalnire-civil-Timisoara-5-6-martie-2020.pdf>.

¹⁵ *Idem*, p. 44.

Alteori însă soluția a fost nuanțată. Prin decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția de contencios administrativ și fiscal, nr. 1941/2023¹⁶, s-a reținut și stabilit următoarele:

„Prin adresa transmisă pe email la data de 5.01.2021 [...], înregistrată pe rolul Curții de Apel București [...], reclamanta A. a chemat în judecată pârâta Inspekția Judiciară, solicitând anularea clasării dispuse și obligarea la soluționarea reclamației pe fond.

Prin sentința civilă nr. 920 din data de 9 mai 2022, Curtea de Apel București – secția a IX-a contencios administrativ și fiscal a admis excepția nulității cererii, invocată din oficiu și a anulat cererea de chemare în judecată formulată de reclamanta A., în contradictoriu cu pârâta INSPEKȚIA JUDICIARĂ, ca netimbrată și pentru lipsa semnăturii. Cu privire la semnătura cererii de chemare în judecată, Înalta Curte constată că instanța de fond a fost investită cu o cerere pe care este aplicată semnătura olografă a recurentei-reclamante, iar aceeași semnătură este aplicată pe toate cererile emenate de la recurenta-reclamantă.

Recurenta-reclamantă a fost înștiințată pentru două termene de judecată în legătură cu necesitatea semnării în original a cererilor adresate instanței, însă această obligație nu este prevăzută în mod expres de normele de procedură civilă, atât timp cât transmiterea actelor de procedură este valabilă și prin mijloacele rapide de comunicare - fax, poștă electronică.

Înalta Curte constată că obligația de semnare a cererii de chemare în judecată prin aplicarea unei semnături olografe a fost îndeplinită, aspect în raport de care nu se poate considera că cererea nu provine chiar de la partea reclamantă. Casează sentința recurată și trimite cauza spre o nouă judecată aceleiași instanțe.¹⁷”

¹⁶ ÎCCJ, Sec.cont.admin.fisc, dec. nr. 1941/2023 din 05 apr. 2023, online:

<https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=202659>.

¹⁷ *Ibid.*

În privința condițiilor cerute pentru ca semnătura să fie valid aplicată asupra unui document, legiuitorul a rămas consecvent chiar și atunci când a reglementat copiile certificate cu originalul în format electronic, prin Legea nr. 216/2025¹⁸. Conform completării aduse dispozițiilor art. 150 alin. (2) C.proc.civ., dacă copiile sunt transmise în format electronic, partea le va putea conforma cu originalul, prin aplicarea semnăturii electronice.

Așa cum s-a întâmplat și în alte sisteme de drept¹⁹, aplicarea unei legislații noi, cu multe reguli a căror aplicare implică și analiza unor aspect tehnice (informatic), presupune găsirea unui just echilibru între utilizarea noilor suporturi informatice pe de o parte și protecția consimțământului și a circuitului civil, pe de altă parte. Utilizarea pe scară largă a comunicării în mediul virtual, a stocării documentelor pe suport informatic, obligă la recunoașterea valorii juridice pentru înscrisurile pe suport informatic. Pe de altă parte, protecția participanților la circuitul civil mută centrul de greutate către interpretarea documentelor electronice, atât din perspectiva forței probante, cât și din perspectiva exprimării consimțământului, respectiv a interpretării manifestării de voință, de multe ori transmisă fragmentar prin mijloace de comunicare electronice.

¹⁸ Publicată în M.Of. nr. 1151 din 11 decembrie 2025.

¹⁹ De exemplu, pentru dreptul francez, B. MALLET-BRICOUT, *Dématérialisation des actes judiciaires : le mouvement s'accélère* în RTD civ. 2019, p. 671.

II. Planul manifestării de voință – *negotium*

Din instantaneele jurisprudențiale prezentate la punctul întâi putem reține cristalizarea interpretării normelor privitoare la înscrisul pe suport informatic în sensul că documentul semnat electronic trebuie să aibă o semnătură calificată sau avansată (în anumite condiții), atunci când semnătura este o cerință de validitate a cererii formulate. Aceeași este soluția și în ipoteza în care forma scrisă este cerută ca o condiție pentru valabila încheiere a actului juridic, în sensul art. 1242 alin. (1) raportat la art. 1240 alin. (1) C.civ.

Interpretarea este similară și în jurisprudența franceză²⁰, cu o legislație echivalentă, complementară Regulamentul (UE) nr. 910/2014. În speță, legislația internă prevede la art. 224-1 - 224-16 din Codul consumatorului necesitatea încheierii contractului de furnizare a energiei electrice în formă scrisă, pe un suport durabil. Voința consumatorului poate fi exprimată doar prin aplicarea unei semnături pe document (art. 224-6). Chiar dacă articolele 1366 și 1367 C.civ.fr. prevăd că înscrisul în format electronic are aceeași forță probantă ca înscrisul sub semnătură privată, semnarea documentului, indiferent de format, este necesară pentru identificarea autorului manifestării de voință (consumatorul). Doar semnătura electronica calificată, în sensul art. 26, 28 și 29 din Regulamentul (UE) nr. 910/2014 este însoțită de suficiente garanții pentru ca fiabilitatea sa să fie prezumată²¹. În astfel de ipoteze, standardul de încredere cerut de lege este unul ridicat, doar un prestator de servicii de încredere, care a verificat identitatea semnatarului la crearea semnăturii electronice, poate emite certificatul necesar pentru o semnătură calificată. În lipsa unei astfel de

²⁰ Decizia din 18 martie 2025 a Tribunalului Lille, disponibilă în baza de date Dalloz.

²¹ În același sens B. MALLET-BRICOUT, op.cit., p. 672.

semnături, contractul de furnizare a energiei electrice nu a fost considerat valabil încheiat.

Și CJUE a analizat, în cauza C-362/21²², relația dintre Regulamentul (UE) nr. 910/2014 și legislația internă privitoare la validitatea actelor juridice din perspectiva semnăturii electronice aplicate. În contextul unor întrebări preliminare vizând incidența regulamentului la analiza valabilității unor decizii ale unei autorități fiscale din Bulgaria, emise cu semnătură electronică, s-a reținut, în considerente, interpretarea corectă a normelor europene, în lumina obiectivelor urmărite prin această reglementare:

„34 În primul rând, este necesar să se arate că, potrivit însuși modului de redactare a articolului 25 alineatul (1) din Regulamentul nr. 910/2014²³, unei semnături electronice nu i se refuză efectul juridic și posibilitatea de a fi acceptată ca probă în procedurile judiciare doar pentru motivul că aceasta este în format electronic sau că nu îndeplinește cerințele pentru semnăturile electronice calificate.

35 Rezultă că această dispoziție nu interzice instanțelor naționale să invalideze semnăturile electronice, ci stabilește un principiu general care interzice instanțelor menționate să refuze efectul juridic și forța probantă a semnăturilor electronice în proceduri judiciare pentru simplul motiv că aceste semnături sunt în format electronic sau că ele nu îndeplinesc cerințele stabilite de Regulamentul nr. 910/2014 pentru ca o semnătură electronică să poată fi considerată o „semnătură electronică calificată”.

36 În al doilea rând, trebuie să se constate că această interpretare este confirmată de articolul 2 alineatul (3) din Regulamentul

²² CJUE: CJ: Camera a X-a, cauza C-362/21 din 20 oct. 2022, online <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62021CJ0362>.

²³ Articolul 25 din acest regulament, intitulat „Efectele juridice ale semnăturilor electronice”, are următorul conținut: „(1) Unei semnături electronice nu i se refuză efectul juridic și posibilitatea de a fi acceptată ca probă în procedurile judiciare doar din motiv că aceasta este în format electronic sau că nu îndeplinește cerințele pentru semnăturile electronice calificate.

nr. 910/2014²⁴, interpretat în lumina considerentelor (21)²⁵ și (49)²⁶ ale acestuia, din care reiese că efectul juridic produs de semnăturile electronice trebuie definit de dreptul național.

37 Singura excepție în această privință constă în cerința, prevăzută la articolul 25 alineatul (2) din Regulamentul nr. 910/2014, potrivit căreia efectul juridic al unei semnături electronice calificate trebuie să fie echivalent cu cel al unei semnături olografe. Obiectivul acestei dispoziții, care consacră o prezumție de „asimilare” cu semnătura olografă în beneficiul exclusiv al semnăturii electronice calificate, ar fi compromis dacă o semnătură electronică ce nu îndeplinește cerințele acestui regulament pentru a fi considerată o „semnătură electronică calificată” ar avea totuși efecte comparabile, chiar superioare, întrucât o interpretare extensivă a articolului 25 alineatul (1) din Regulamentul nr. 910/2014 ar exclude o asemenea semnătură de la orice contestare sau, cel puțin, ar face mai dificilă contestarea în raport cu o semnătură olografă.

[...]

39 În al treilea rând, trebuie subliniat că Regulamentul nr. 910/2014 urmărește să garanteze, așa cum reiese din articolul 2 alineatul (3) din acesta, interpretat în lumina considerentului (49) al acestuia, că o semnătură electronică nu este privată de efectul său juridic pentru simplul motiv că aceasta se prezintă sub o astfel de formă, fără a împiedica însă alegerea statelor membre în privința cerințelor de formă. În schimb, nu se poate considera că, în cadrul

²⁴ Articolul 2 din Regulament, intitulat „Domeniul de aplicare”, prevede la alineatul (3): „Prezentul regulament nu aduce atingere dreptului intern sau al Uniunii privind încheierea și valabilitatea contractelor sau a altor obligații juridice sau procedurale privind forma.”

²⁵ (21) „[...] Prezentul regulament nu ar trebui să reglementeze nici aspectele privind încheierea și valabilitatea contractelor sau a altor obligații juridice, în cazul în care există cerințe cu privire la formă prevăzute de dreptul intern sau al Uniunii. În plus, acesta nu ar trebui să aducă atingere cerințelor de ordin formal impuse la nivel național registrelor publice, în special registrele comerciale și cărțile funciare.”

²⁶ (49) „Prezentul regulament ar trebui să stabilească principiul conform căruia unei semnături electronice nu ar trebui să i se refuze efectul juridic din motiv că aceasta este în format electronic sau că nu îndeplinește cerințele pentru semnătura electronică calificată. Cu toate acestea, efectul juridic al semnăturilor electronice se definește în dreptul intern, cu excepția cerinței prevăzute în prezentul regulament, conform căreia o semnătură electronică calificată ar trebui să aibă efecte juridice echivalente cu cele ale semnăturii olografe.”

sistemului ierarhic al diferitelor semnături electronice prevăzut de Regulamentul nr. 910/2014, ar trebui să se recunoască unei semnături electronice care nu îndeplinește cerințele acestui regulament pentru a fi considerată o „semnătură electronică calificată” un efect juridic superior celui conferit unei semnături olografe.

[...]

41 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 25 alineatul (1) din Regulamentul nr. 910/2014 trebuie interpretat în sensul că nu se opune declarării nulității unui act administrativ adoptat sub forma unui document electronic atunci când este semnat cu o semnătură electronică care nu îndeplinește cerințele acestui regulament pentru a fi considerată o „semnătură electronică calificată”, în sensul articolului 3 punctul 12 din acesta, cu condiția ca nulitatea actului respectiv să nu fie constatată numai pentru motivul că semnătura acestuia este în format electronic.

[...]

43 Trebuie arătat că articolul 3 punctul 12 din Regulamentul nr. 910/2014 stabilește trei cerințe cumulative pentru ca o semnătură electronică să poată fi considerată o „semnătură electronică calificată”. În primul rând, este necesar ca semnătura să fie o „semnătură electronică avansată”, care, conform articolului 3 punctul 11 din acest regulament, trebuie să îndeplinească cerințele prevăzute la articolul 26²⁷ din acesta. În al doilea rând, este necesar ca semnătura să fie creată de un „dispozitiv de creare a semnăturilor electronice calificat”, care, conform articolului 3 punctul 23 din regulamentul menționat, trebuie să îndeplinească cerințele prevăzute în anexa II la același regulament. În al treilea rând, este necesar ca semnătura să se bazeze pe un „certificat calificat pentru semnăturile electronice”, în sensul articolului 3 punctul 15 din Regulamentul nr. 910/2014. Potrivit

²⁷ Articolul 26 din Regulament, intitulat „Cerințe pentru semnături electronice avansate”, prevede:

„O semnătura electronică avansată îndeplinește următoarele cerințe:

- (a) face trimitere exclusiv la semnatar;
- (b) permite identificarea semnatarului;
- (c) este creată utilizând date de creare a semnăturilor electronice pe care semnatarul le poate utiliza, cu un nivel ridicat de încredere, exclusiv sub controlul său și
- (d) este legată de datele utilizate la semnare astfel încât orice modificare ulterioară a datelor poate fi detectată.”

acestei dispoziții, este necesar ca respectivul certificat să fi fost emis de un „prestator de servicii de încredere calificat” și să îndeplinească cerințele prevăzute în anexa I la acest regulament.

44 Astfel, în pofida împrejurării că prestatorul de servicii de încredere calificat, în cauza principală, a calificat respectiva semnătură electronică drept „semnătură electronică profesională”, noțiune care nu este prevăzută de Regulamentul nr. 910/2014, trebuie arătat că existența unui „certificat calificat pentru semnătură electronică” în sensul articolului 3 punctul 15 din acest regulament, emis de un prestator de servicii de încredere calificat, conform cerințelor enunțate în anexa II la regulamentul menționat, constituie una dintre cele trei cerințe cumulative prevăzute la articolul 3 punctul 12 pentru ca o semnătură electronică să fie considerată „semnătură electronică calificată”.

[...]

47 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că articolul 3 punctul 12 din Regulamentul nr. 910/2014 trebuie interpretat în sensul că lipsa unui „certificat calificat pentru semnătură electronică”, în sensul articolului 3 punctul 15 din acest regulament, este suficientă pentru a dovedi că o semnătură electronică nu constituie o „semnătură electronică calificată”, în sensul acestui articol 3 punctul 12, eventuala ei calificare drept „semnătură electronică profesională” fiind lipsită de relevanță în această privință.

[...]

55 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că Regulamentul nr. 910/2014 trebuie interpretat în sensul că înscrierea unei semnături electronice în certificatul emis de prestatorul de servicii de încredere nu este suficientă pentru ca această semnătură să îndeplinească cerințele stabilite de acest regulament pentru a fi considerată o „semnătură electronică calificată”, în sensul articolului 3 punctul 12 din regulamentul menționat. Atunci când o astfel de calificare este contestată în cadrul unei proceduri judiciare, instanța națională este obligată să verifice dacă sunt îndeplinite toate condițiile cumulative prevăzute la acest articol 3 punctul 12, ceea ce îi impune în special să

verifice dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 26 și în anexa I la același regulament.²⁸”

Într-o altă cauză, C 466/2022²⁹, CJUE, în considerente, a analizat și limitele în care poate fi contestată, conform normelor din dreptul intern, o semnătură electronică calificată:

„37. Astfel, deși din articolul 25 din Regulamentul nr. 910/2014 rezultă că existența și calitatea de autor invocată a unei semnături electronice calificate sunt stabilite atunci când se dovedește că semnătura în cauză îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 3 punctul 12 din acest regulament, nu există totuși niciun motiv pentru a acorda, în beneficiul semnăturii electronice calificate, un tratament mai favorabil decât cel rezervat semnăturii olografe, în sensul că articolul 25 din regulamentul menționat ar impune instanțelor din statele membre o interdicție absolută de a recurge la mijloacele procedurale prevăzute în sistemele lor juridice pentru a refuza forța probantă a semnăturii electronice calificate, în sensul regulamentului menționat.

38. În consecință, dacă și în măsura în care dreptul național prevede posibilitatea de a repune în discuție forța probantă a unei semnături olografe, o astfel de posibilitate trebuie să fie deschisă și în ceea ce privește semnătura electronică calificată.

39. În special, astfel cum a arătat directorul în observațiile sale scrise, forța probantă a semnăturii electronice calificate poate fi refuzată în cadrul procedurii de înscriere în fals a unui document prevăzute de legislația națională, cu condiția totuși ca această legislație să prevadă o procedură identică pentru contestarea semnăturii olografe și a semnăturii electronice calificate.

40. Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea preliminară că articolul 25 din Regulamentul nr. 910/2014 trebuie interpretat în sensul că, în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 3 punctul 12 din acest regulament, instanțele statelor membre sunt obligate să recunoască semnăturii electronice calificate o forță probantă echivalentă cu cea a

²⁸ CJUE: CJ: Camera a X-a, cauza C-362/21, pg. 34 la 55.

²⁹ CJUE: CJ: Camera a X-a, cauza C-466/22 din 29 februarie 2024, online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62022CJ0466>.

semnăturii olografe în cadrul a ceea ce prevede regimului juridic național relevant pentru această semnătură olografă.³⁰

Prin Regulamentul European nr. 910/2014 se face o distincție, între semnătura electronică simplă, cea avansată și cea calificată. Semnatarul, adică „o persoană care creează o semnătură electronică”, poate utiliza o formă simplă a acesteia atunci când se folosește de „date în format electronic, atașate la sau asociate logic cu alte date în format electronic și care sunt utilizate de semnatar pentru a semna” (art. 3 pct. 10). „«Date de creare a semnăturilor electronice» înseamnă date unice care sunt utilizate de semnatar pentru a crea o semnătură electronică” (art. 3 pct. 13). Așa cum a analizat în considerentele de mai sus CJUE, semnătura electronică avansată este doar cea care respectă integral cerințele de la art. 26³¹, iar pentru cea calificată este necesar ca semnătura să fie creată de un „dispozitiv de creare a semnăturilor electronice calificat”, care, conform articolului 3 punctul 23 din regulament, trebuie să îndeplinească cerințele prevăzute în anexa II la același regulament. În plus, este necesar ca semnătura să se bazeze pe un „certificat calificat pentru semnăturile electronice”, în sensul articolului 3 punctul 15 din Regulamentul nr. 910/2014. Potrivit acestei dispoziții, este necesar ca respectivul certificat să fi fost emis de un „prestator de servicii de încredere calificat” și să îndeplinească cerințele prevăzute în anexa I la acest regulament.

Din analiza deciziilor CJUE mai sus prezentate și din reperul de drept comparat ce se poate desprinde concluzia că dreptul intern stabilește condițiile de formă, ca cerință de valabilitate a unui act juridic sau cerințele de validitate pentru semnarea unui document, singura limitare impusă de norma europeană fiind existența a cel puțin unui tip de semnătură electronică, chiar și numai cea calificată, care să poată respecta cerințele de valabilitate

³⁰ CJUE: CJ: Camera a X-a, cauza C-466/22, pg. 37-40.

³¹ A se vedea n. 27.

conform dreptului intern, cu valoare juridică echivalentă cu semnătura olografă. De asemenea, pentru semnătura electronică calificată, regulamentul stabilește o prezumție de fiabilitate a semnăturii³², dacă sunt întrunite cerințele tehnice pentru emiterea sa. Prezumția este una relativă, normele europene permit instanței naționale să verifice întrunirea cerințelor tehnice (cum a fost chestiunea de fapt din speță, dacă o „semnătură profesională” întrunește condițiile pentru o semnătură electronică calificată).

Raționamentul curții europene a ridicat însă întrebarea³³ care sunt limitele acestei verificări și dacă nu ar putea constitui o astfel de hotărâre o tentație pentru o parte de rea-credință de a contesta calitatea și valoarea juridică a semnăturii electronice. Uneori, o astfel de posibilitate trebuie să existe, pentru ipoteza unor erori tehnice sau de utilizare, cum ar fi situația în care modulul de verificare a identității semnatarului nu a funcționat, sau cea în care titularul cheii de criptare care formează semnătura electronică a lăsat-o, voluntar sau nu, la dispoziția altei persoane. În consecință, este foarte important ca, în caz de nevoie, partea interesată să poată furniza un „certificat calificat pentru semnăturile electronice”, în sensul articolului 3 punctul 15 din Regulamentul nr. 910/2014, emis de un „prestator de servicii de încredere calificat” și să îndeplinească cerințele prevăzute în anexa I la acest regulament. Chiar și în ipoteza lipsei sau a neconformității certificatului emis de prestator, semnătura electronică poate fi considerată o semnătură electronică avansată³⁴.

Cea de a doua hotărâre tratează expres posibilitatea contestării semnăturii electronice care are valoare de semnătură olografă printr-o

³² T. DOUVILLE, *La présomption de fiabilité des signatures électroniques: un modèle pour le droit de l'Union?*, în *Recueil Dalloz*, nr. 15/2023, p. 740-742.

³³ *Idem*.

³⁴ *Idem*.

procedură similară cu cea din dreptul intern pentru contestarea semnăturii manuscrise. Însă este evident că în cazul semnăturii electronice calificate (și, în anumite condiții, a celei avansate în dreptul nostru), nu se poate pune problema unei comparări de înscrisuri³⁵, aprecierea judecătorului în cazul unei înscrieri în fals urmând a avea la bază preponderent o expertiză tehnică informatică. În favoarea semnăturii electronice cu valoare de semnătură olografă operează prezumția de integritate și de fiabilitate, în sensul de exactitate a datelor (informațiilor) conținute, respectiv a autorului³⁶.

Legislația română privind semnătura electronică, Legea nr. 214/2024, creează cadrul juridic intern de aplicare directă a Regulamentului (UE) nr. 910/2014. Conform art. 3 alin. (1) din lege, toate tipurile de semnătură electronică prevăzute în regulament sau în actul normativ intern produc efecte juridice și pot fi utilizate ca mijloace de probă în fața instanțelor de judecată. Cu toate acestea, pentru încheierea, validitatea și efectele actelor juridice se face trimitere la dreptul comun³⁷.

„Documentul electronic semnat cu o semnătură electronică calificată este asimilat, în ceea ce privește condițiile și efectele sale, cu înscrisul sub semnătură privată, în condițiile art. 25 alin. (2) din Regulamentul (UE) nr. 910/2014. Semnătura electronică calificată produce aceleași efecte juridice ca semnătura olografă.³⁸ În plus față de cerința minimală din normele europene, la art. 4 alin. (3) din Legea nr. 214/2024 se prevede pentru ipoteza în care, potrivit legii, forma scrisă este cerută ca o condiție de validitate a unui act juridic, că cerința este îndeplinită dacă documentul electronic a fost semnat

³⁵ Pentru dreptul francez, T. Douville, *De la contestation des signatures électroniques qualifiées*, în RTD com., nr. 2/2024, p. 352.

³⁶ *Idem*.

³⁷ Art. 1 alin. (3).din Legea nr. 214/2024.

³⁸ Art. 4 alin. (1) din Legea nr. 214/2024.

cu o semnătură electronică calificată sau cu o semnătură electronică avansată care respectă anumite condiții și produce aceleași efecte precum semnătura olografă.

Pentru ca semnătura electronica avansată să producă efecte similare semnăturii olografe trebuie suplimentar întrunite condițiile prevăzute la art. 4 alin (5) din lege:

„a) actul juridic a fost semnat cu o semnătură electronică avansată creată cu un certificat pentru semnătură electronică emis de o autoritate sau o instituție publică din România sau de un prestator de servicii de încredere calificat;

b) documentul electronic este recunoscut de cel căruia îi este opus, recunoașterea putând să rezulte și din faptul neechivoc al executării în tot sau în parte, de către cel care contestă semnătura electronică avansată, a obligațiilor care s-au născut din documentul electronic;

c) părțile au agreeat în mod expres, printr-un înscris distinct, semnat cu semnătură olografă sau cu semnătură electronică calificată, faptul că vor conferi semnăturii electronice avansate efectele juridice ale semnăturii olografe.³⁹”

Se poate observa că poziția legiuitorului nu este inflexibilă și nici formalistă, permițând și semnăturii electronice avansate să producă efecte echivalente semnăturii olografe, în ipoteza recunoașterii înscrisului de către cocontractant sau al unei convenții anterioare în acest sens. Prezumția de integritate și proveniență a documentului semnat electronic nu este absolută, în caz de contestare a acestora, instanța națională este obligată să efectueze verificări, pentru că documentul ce poartă semnătura electronică nu poate avea un regim juridic superior celui cu semnătură olografă.

În dreptul intern, chestiunea verificării semnăturii electronice este reglementată la art. 5 din Legea nr. 214/2024, pornind de la un sistem de prezumții. În cazul semnăturii electronice calificate, pentru ipoteza nerecunoașterii sau a contestării semnăturii, „sarcina probei cu privire la

³⁹ Art. 4 alin (5) din Legea nr. 214/2024.

încălcarea condițiilor legale și tehnice aferente acestora sau a sigiliului electronic calificat aparține celui care le contestă”. Prin urmare, în favoarea semnăturii electronice calificate operează prezumția de fiabilitate, cu valoare de prezumție legală relativă.

În schimb, pentru celelalte semnături electronice, inclusiv cea avansată, sarcina probei revine celui care se prevalează de existența semnăturii pe documentul electronic. Proba se poate realiza prin „metode de validare disponibile public, validate de autoritatea de supraveghere și reglementare în domeniu” sau de către emitentul semnăturii electronice și, dacă mai este necesar, printr-o expertiză tehnică de specialitate.

În concluzie, noua reglementare internă privitoare la semnătura electronică permite utilizarea semnăturii electronice calificate și, în principiu, utilizarea semnăturii electronice avansate, aplicată unui înscris electronic, pentru exprimarea valabilă a consimțământului în forma scrisă, atunci când legea impune o astfel de condiție de validitate⁴⁰. Pentru consimțământul exprimat în formă autentică este necesară procedura autentificării înscrisului, dispozițiile legii speciale privitoare la semnătura electronică nefiind aplicabile⁴¹. Dincolo de exprimarea consimțământului, utilizarea înscrisurilor în format electronic pentru dovada încheierii actelor juridice cuprinde o paletă mai largă de forme de semnătură, chiar și atunci când legea cere forma scrisă pentru dovada actelor juridice, fiind posibilă chiar și utilizarea semnăturii electronice simple în anumite condiții⁴².

⁴⁰ Art. 4 alin (3) din Legea nr. 214/2024.

⁴¹ Art. 4 alin (11) din Legea nr. 214/2024.

⁴² art. 4 din Legea nr. 214/2024, dispune:

„(4) În cazul în care, potrivit legii, forma scrisă este cerută ca o condiție de probă a unui act juridic, documentul electronic îndeplinește această cerință dacă a fost semnat cu o semnătură

Chiar dacă documentul semnat electronic trebuie să aibă o semnătură calificată sau avansată (în anumite condiții), dacă exprimarea consimțământului în formă scrisă este o cerință de valabilitate a actului în cauză, utilizarea mijloacelor de probă în format electronic, în special cu privire la documente semnate olograf și preluate pe suport informatic nu ar trebui restricționată. În acest sens, art. 5 alin. (4) din Legea nr. 214/2024 prevede că „un document semnat cu o semnătură electronică de orice tip, care în conformitate cu dispozițiile prezentei legi nu are valoare de semnătură olografă, va putea fi considerat început de dovadă scrisă.”

electronică calificată, o semnătură electronică avansată sau cu o semnătură electronică simplă în condițiile alin. (9).

[...]

(9) Documentul electronic semnat cu semnătură electronică simplă produce aceleași efecte juridice ca un înscris semnat cu o semnătură olografă, în oricare dintre următoarele cazuri:

- a) în cazul actelor patrimoniale evaluabile în bani, cu o valoare mai mică de jumătate din salariul minim brut pe economie la data semnării actului;
- b) înscrisul semnat cu o semnătură electronică simplă este recunoscut de cel căruia îi este opus, recunoașterea putând să rezulte și din faptul neechivoc al executării în tot sau în parte, de către cel care contestă semnătura electronică simplă, a obligațiilor care s-au născut din înscrisul în formă electronică;
- c) în cazul în care ambele părți sunt profesioniști în sensul art. 3 alin. (2) din Legea nr. 287/2009, republicată, cu modificările și completările ulterioare, acestea au agreeat în mod expres, printr-un înscris semnat cu semnătură olografă sau cu semnătură electronică calificată, că vor conferi semnăturii electronice simple efectele juridice ale semnăturii olografe. Părțile confirmă prin același act că au înțeles riscurile și sarcina probei privind semnătura electronică simplă.”

III. Planul mijloacelor de probă – *instrumentum*

A. Valențele înscrisului pe suport informatic.

Toate înscrisurile, de orice natură, stocate pe suport informatic, trebuie să fie admise ca mijloace de probă. În Regulamentul European nr. 910/2014 este prevăzut că „unui document electronic nu i se refuză efectul juridic și posibilitatea de a fi acceptat ca dovadă în procedurile judiciare doar din motiv că este sub formă electronică” (art. 46). Prin „document electronic”, în sensul regulamentului, se înțelege „orice conținut stocat în format electronic, în special sub formă de text sau de înregistrare sonoră, vizuală sau audiovizuală” (art. 3 pct. 35).

Noțiunile de înscris în format electronic, respectiv document electronic, au un sens foarte larg, poate fi vorba inclusiv despre documente care atestă procesele informatice de încheiere a unor acte juridice în mediul virtual (cum ar fi o comandă pe un site) sau evidențele informatice ale unor arhive publice care se țin și pe suport informatic (evidențe de Carte funciară, Registre ale birourilor notariale).

Și în legislația internă, art. 282-284 C.proc.civ. definesc larg conceptul de date ale unui act juridic redate pe un suport informatic, de o manieră similară⁴³ cu prevederile art. 2839 și 2840 C.civ. Quebec⁴⁴. În interpretarea

⁴³ În sensul că aceste texte au inspirat legiuitorul român, Gh. L. ZIDARU, P. POP, *Drept procesual civil*, Solomon, București, 2020, p. 188.

⁴⁴ Art. 2839 C.civ.q. „*L'intégrité d'un document est assurée, lorsqu'il est possible de vérifier que l'information n'en est pas altérée et qu'elle est maintenue dans son intégralité, et que le support qui porte cette information lui procure la stabilité et la pérennité voulue. Lorsque le support ou la technologie utilisé ne permet ni d'affirmer ni de dénier que l'intégrité du document est assurée, celui-ci peut, selon les circonstances, être reçu à titre de témoignage ou d'élément matériel de preuve et servir de commencement de preuve.*”

acestei din urmă reglementări⁴⁵ se consideră că suportul informatic poate fi de mai multe tipuri, electronic, magnetic sau optic, sau o combinație a unor astfel de suporturi. Suportul informatic este definit ca un element concret, material, care servește ca bază pentru informație⁴⁶. În jurisprudența canadiană⁴⁷ au fost considerate documente în format electronic și înregistrări pe bandă magnetică, informații stocate în baze de date din străinătate sau date informatice recuperate de pe un server al unei rețele de socializare.

În ceea ce privește alegerea suportului informatic, interpretarea legislației speciale a provinciei Quebec pornește de la principiul echivalenței, fiecare este liber să utilizeze acel suport pe care îl consideră potrivit (spre exemplu la o ofertă trimisă prin e-mail se răspunde cu un mesaj pe o platformă socială), fiecărui suport informatic fiindu-i recunoscută o valoare probatorie echivalentă⁴⁸. Chiar dacă este vorba despre o lege specială, ea este

Art. 2840 C.civ.q. „*Il n’y a pas lieu de prouver que le support du document ou que les procédés, systèmes ou technologies utilisés pour communiquer au moyen d’un document permettent d’assurer son intégrité, à moins que celui qui conteste l’admissibilité du document n’établisse, par prépondérance de preuve, qu’il y a eu atteinte à l’intégrité du document.*”

⁴⁵ J.-C. ROYER, C. PICHÉ, *La preuve civile*, ed. a VI a, Éditions Yvon Blais, Montréal, 2020, p. 901.

⁴⁶ *Ibid.*, p. 902.

⁴⁷ *Ibid.*, p. 901 - 902.

⁴⁸ *Ibid.*, p. 903. Legea specială: *Loi concernant le cadre juridique des technologies de l’information*, RLRQ c C-1.1, online: <https://canlii.ca/t/6fptp>.

Art. 5. alin. (1)-(2) RLRQ c C-1-1: „*La valeur juridique d’un document, notamment le fait qu’il puisse produire des effets juridiques et être admis en preuve, n’est ni augmentée ni diminuée pour la seule raison qu’un support ou une technologie spécifique a été choisi.*” *Le document dont l’intégrité est assurée a la même valeur juridique, qu’il soit sur support papier ou sur un autre support, dans la mesure où, s’il s’agit d’un document technologique, il respecte par ailleurs les mêmes règles de droit.*”

complementară unor dispoziții legale similare cu cele din dreptul nostru și poate fi folosită ca reper pentru aplicarea art. 282 alin. (2) C.proc.civ. român, care reclamă pentru aprecierea documentului electronic „*circumstanțele în care datele au fost înscrise și documentul care le-a reprodus.*” Principiul neutralității tehnologice și al nediscriminării în funcție de suportul informatic utilizat ar trebui aplicat și în dreptul nostru.

De asemenea, legea specială a provinciei Quebec privitoare la probele pe suport informatic stabilește o prezumție de fiabilitate a suportului informatic utilizat⁴⁹, în sensul că nu trebuie dovedită de către utilizator funcționalitatea tehnologiei de stocare. Prezumpția nu se referă la înscrierea datelor (informația) ci doar la mijlocul tehnic utilizat. Ea poate fi utilizată și în dreptul nostru, în aplicarea art. 282 alin. (2) C.proc.civ., dar cu valoare de prezumție judecătorească.

Esențială pentru eficiența înscrisului pe suport informatic este modalitatea de înscriere a datelor (informației), protecția față de alterări, precum și scopul transmiterii informațiilor. La aprecierea forței probante a fiecărui document electronic, va trebui analizat cu minuțiozitate în ce măsură datele păstrate în format electronic aveau menirea de înscris preconstituit (chiar însoțit de o semnătură electronică simplă, sau doar de o modalitate de identificare a autorului) sau, dimpotrivă, este vorba despre o simplă comunicare între părți (mesaj care nu reflectă integral voința părților). Pe drept cuvânt s-a spus că documentul electronic este un mijloc de probă cameleonic⁵⁰, care se pliază pe funcția care i-a fost atribuită de autor

⁴⁹ Art. 7 RLRQ c C-1-1: „*Il n'y a pas lieu de prouver que le support du document ou que les procédés, systèmes ou technologies utilisés pour communiquer au moyen d'un document permettent d'assurer son intégrité, à moins que celui qui conteste l'admission du document n'établisse, par prépondérance de preuve, qu'il y a eu atteinte à l'intégrité du document.*”

⁵⁰ *Ibid.*, p. 907.

conservării datelor pe suport informatic și eventualei sale comunicări, nu de suportul utilizat pentru stocarea datelor în format electronic. Pe același suport pot fi păstrate un document care are atașată o semnătură simplă, un e-mail care confirmă detaliile ale unei tranzacții sau o captură de ecran care poate avea doar valoarea de mijloc material de probă.

„Înscrierea datelor unui act juridic pe suport informatic este prezumată a prezenta garanții suficient de serioase pentru a face deplină credință în cazul în care ea este făcută în mod sistematic și fără lacune și când datele înscrise sunt protejate contra alterărilor și contrafacerilor, astfel încât integritatea documentului este deplin asigurată. O astfel de prezumție există și în favoarea terților din simplul fapt că înscrierea este efectuată de către un profesionist.” (art. 283 C.proc.civ.). Fiind în favoarea terților, această prezumție privind înscrierea datelor pe suport informatic nu va putea fi invocată de profesionist împotriva terților⁵¹, însă poate fi utilizată de un profesionist împotriva altui profesionist⁵². În acest context pot fi menționate și dispozițiile art. 4 alin. (9) din Legea nr. 214/2024, care permit părților, în relațiile dintre profesioniști, să convină utilizarea documentelor electronice cu semnătură electronică simplă cu forța probantă a unui înscris sub semnătură privată.

Considerăm că documentele electronice ne desemnate referitoare la convențiile încheiate de părți trebuie privite cu maximă prudență, în condițiile în care evoluția rapidă a tehnologiei poate pune în discuție „garanțiile suficiente” de integritate ale conținutului documentului. Sintagma „în mod sistematic și fără lacune” a fost interpretată în sensul coerent și accesibil⁵³ sau,

⁵¹ M. D. BEREANU, op.cit., p. 314.

⁵² Gh. L. ZIDARU, P. POP, op.cit., p. 189.

⁵³ I. DELEANU, *Noul Cod de procedură civilă, comentariu pe articole*, vol. I, Universul Juridic, București, 2013, p. 403.

opinăm noi, fără să fi suferit intervenții asupra conținutului actului și fără omisiuni la momentul înscrierii. Pentru a putea verifica autenticitatea înscrierii datelor pe suport informatic, în cazul în care cealaltă parte contestă acest aspect, va fi nevoie, de principiu, de o expertiză de specialitate⁵⁴.

„... Documentul care reproduce datele unui act, înscrise pe un suport informatic, face deplină dovadă între părți, până la proba contrară.”⁵⁵ Chiar dacă documentul electronic nu are aplicată o semnătură electronică, în măsura în care datele (informația) sunt inserate sistematic, fără lacune și suportul informatic nu au fost supus alterărilor sau contrafacerilor, acesta poate face deplină dovadă între părți, în special dacă nu este contestat, soluție acceptată și în dreptul provinciei Quebec⁵⁶.

„Dacă suportul sau tehnologia utilizată pentru redactare nu garantează integritatea documentului, acesta poate servi, după circumstanțe, ca mijloc material de probă sau ca început de dovadă scrisă.”⁵⁷ Termenul de „nu garantează” considerăm că poate fi interpretat similar prevederilor art. 2839 alin. (2) C.civ.q., în sensul că nu poate fi nici demonstrată dar nici negată integritatea documentului. Astfel, în lipsa recunoașterii, în caz de dubiu, inclusiv ca rezultat al neutilizării de către părți a unor metode care să demonstreze nealterarea, documentul electronic poate fi considerat doar început de dovadă scrisă sau mijloc material de probă după caz.

Pot exista înscrisuri pe suport informatic care să consemneze fapte materiale, precum numărul de ore lucrate de un angajat, dosare care stochează rezultatele analizelor și scrisorile medicale ale unui pacient⁵⁸ sau

⁵⁴ G. BOROI, M. STANCU, *Drept procesual civil*, ed. a V-a, Hamangiu, București, 2020, p. 545.

⁵⁵ Art. 284 alin. (1) C.proc.civ.

⁵⁶ J. – C. ROYER, C. PICHÉ, op.cit., p. 917.

⁵⁷ Art. 284 alin. (2) C.proc.civ.

⁵⁸ J.-C. ROYER, C. PICHÉ, op.cit., p. 916.

sumarul curselor de transport efectuate de un prestator de servicii în favoarea unui client. Cu respectarea regulilor privitoare la protecția datelor medicale sau a datelor personale, aceste documente electronice pot fi utilizate ca mijloace de probă materială, dacă prezintă garanții de integritate.

Prin urmare, reglementarea probelor prin înscrieri pe suport informatic apare mai degrabă ca fiind complementară reglementării cu privire la semnătura electronică, generând împreună, pe de o parte o corespondență între înscrierile pe suport informatic și înscrierile clasice, pe hârtie și, pe de altă parte, structurând o ierarhie a „documentelor electronice” vizate de regulamentul european, din perspectiva forței probante.

IV. Prezumția de fiabilitate a suportului informatic, prezumția de integritate a documentului și prezumția de fiabilitate a semnăturii.

Pentru a asigura funcționalitatea probelor pe suport informatic, sunt necesare câteva repere care să fie clar așezate în practica judiciară în legătură cu posibilitatea de utilizare a unor astfel de mijloace de stocare. Pentru început, din conținutul reglementărilor și din rezultatul experienței altor sisteme de drept este util să distingem, în legătură cu înscrierile pe suport informatic, trei aspecte care influențează esențial valoarea probatorie: fiabilitatea tehnologiei utilizate pentru stocarea datelor (1), modalitatea de înscriere a datelor și mijloacele de protecție a conținutului utilizate pentru a asigura integritatea documentului (2) și mijloacele prin care se poate asigura dovedirea provenienței documentului în caz de contestare (3).

Așa cum am arătat anterior, principiul neutralității tehnologice implică posibilitatea utilizării oricărui tip de suport informatic de stocare. Când părțile recunosc conținutul comunicărilor și fiabilitatea tehnologiei, instanțele trebuie să dea posibilitate utilizării documentelor electronice ca

mijloace de probă, urmând a stabili, după circumstanțe, forța lor probantă. Dacă tehnologia utilizată, integritatea documentului sau proveniența de la cealaltă parte sunt contestate, prezumțiile legale și, alături de acestea, un set așezat de prezumții judiciare pot orienta și participanții la circuitul civil în alegerea formelor de comunicare și stocare a conținutului pe suport informatic.

Dacă tehnologia de stocare este contestată, așa cum am dezvoltat mai sus, cu repere de drept comparat, în aplicarea art. 282 alin. (2) C.proc.civ., ar trebui utilizată o prezumție judecătorească de fiabilitate a suportului informatic utilizat, în sensul că nu trebuie dovedită de către utilizator funcționalitatea tehnologiei de stocare. Prezumția nu se referă la înscrierea datelor (informația) ci doar la mijlocul tehnic utilizat. Cel care contestă fiabilitatea tehnologiei de stocare trebuie să facă proba lipsei de funcționalitate.

Chiar și când conținutul înscrisului este împărțit în mai multe suporturi informatice, de natură diferită, acestor documente electronice nu le poate fi refuzată valoarea probatorie. Considerăm utilă pentru interpretare soluția din legislația specială a provinciei Quebec, chiar și atunci când conținutul documentului (informația) este inscripționat fragmentar pe unul sau mai multe suporturi informatice, trebuie tratat ca un tot unitar atunci când elementele logice structurale permit reunirea fragmentelor, când aceste elemente fragmentate respectă cerința de înscriere sistematică iar integritatea documentului rămâne asigurată după reunirea lor (cum ar fi mai multe e-mail-uri care se referă la aspecte complementare intrinseci ale unui act juridic).

În oglindă, dacă mai multe documente electronice, referitoare la raporturi juridice distincte, sunt transmise sau stocate împreună, pe același suport informatic, ele nu își pierd caracterul distinct dacă elementele

structurale logice permit asigurarea integrității documentelor. În acest context se impune a fi menționată și o distincție tehnică, transmiterea documentului electronic – care se referă la suportul informatic și la transmitere în spațiul virtual, respectiv comunicarea documentului electronic, care se referă la informație, datele stocate, care ajung la cunoștința destinatarului și sunt înscrise de o manieră inteligibilă pentru acesta⁵⁹.

Cu privire la prezumția de integritate a documentului, aceasta nu vizează suportul informatic ci informația stocată (conținutul) documentului. Din formularea art. 282 și 283 C.proc.civ. rezultă că prezumția legală vizează doar conținutul, nu și autorul înscrierii. În ceea ce privește identitatea persoanei de la care acesta emană rămân aplicabile, în opinia noastră, dispozițiile dreptului comun, partea căreia i se opune având obligația de a confirma sau infirma proveniența documentului sau, după caz, a semnăturii (după regulile prevăzute la art. 5 din Legea nr. 214/2024). Dacă partea căreia i se opune un înscris în format electronic aparent nemodificat și protejat contestă integritatea documentului sarcina probei pentru răsturnarea prezumției îi revine.

În doctrină⁶⁰ s-a susținut, tehnic corect, că cel care se prevalează de prezumția de integritate a documentului electronic trebuie să facă dovada faptului, vecin și conex, că înscrierea este efectuată sistematic, cu o frecvență care să permită concluzia obișnuinței în acest mod de înscriere a datelor dintr-un act juridic. De asemenea că înscrierea ar fi fără lacune, adică coerentă, respectiv datele înscrise sunt protejate contra alterărilor și contrafacerilor. În concret însă, lucrurile sunt nuanțate, deoarece proba faptului vecin și conex

⁵⁹ *Ibid.*, p. 906.

⁶⁰ M. TĂBĂRCĂ, *Drept procesual civil*, ediția a III, Solomon, București, 2023, vol. II, p. 383.

se face chiar cu documentul prezentat, cu metadatele⁶¹ atașate lui și eventual, unde este cazul, explicații cu privire la modalitatea de înscriere a datelor – în raport de care operează prezumția de integritate a conținutului.

Pentru aprecierea îndeplinirii condițiilor prezumției legale de integritate un rol important îl au, pe de o parte, măsurile tehnice luate pentru asigurarea securității documentului și, pe de altă parte, metadatele legate de document⁶². Spre exemplu, în cazul unui e-mail trimis se pot verifica data trimiterii și contul utilizatorului sau data ultimelor modificări. În caz de nevoie, datele se pot completa cu o expertiză tehnică care să ateste autenticitatea lor sau dispozitivul de pe care a fost trimis documentul.

Dacă nu pot fi identificate astfel de metadate, care să creeze aparența de înscriere sistematică și de nealterare, judecătorul este îndreptățit, în opinia noastră, în aplicarea art. 282 alin. (2) C.proc.civ., să considere, similar cu soluția care se desprinde din prevederile art. 2839 alin. (2) C.civ.q., că nu poate fi nici probată dar nici negată integritatea documentului și, pentru că nu a fost dovedit faptul vecin și conex, nu poate fi aplicabilă prezumția de integritate a documentului. În astfel de circumstanțe, fie partea care se prevalează de documentul electronic administrează probe suplimentare care să ateste înscrierea fără lacune și lipsa contrafacerilor sau alterărilor fie forța probantă va fi limitată la un simplu mijloc materiale de probă sau, cel mult, început de dovadă scrisă.

Integritatea documentului trebuie menținută în timp. La dovedirea păstrării integrității documentului, în caz de nevoie, se pot utiliza prezumții simple pornind de la datele de creare și utilizând și date de stocare pentru

⁶¹ În sensul de informații care descriu datele incluse într-o pagină web, document sau fișier. Altfel spus este vorba despre informația folosită pentru a descrie datele.

⁶² J.-C. ROYER, C. PICHÉ, op.cit., pp. 929-930.

document⁶³. Unele informații, precum cele aflate pe rețele de socializare și a căror protecție în vederea păstrării integrității nu este la dispoziția părților nu ar trebui, datorită naturii lor, să fie considerate a prezenta astfel de garanții, pentru a opera prezumția în favoarea lor.

Prezumția de fiabilitate a semnăturii se referă la proveniența documentului, în sensul că atestă cine este autorul înscrisului în format electronic. Ea se analizează după regulile stabilite de Legea nr. 214/2024, la art. 5. Așa cum am arătat mai sus, doar semnătura electronică calificată, însoțită de certificat, garantează singură aplicarea prezumției de fiabilitate a semnăturii, cu consecința opozabilității documentului și dovedirii provenienței. În schimb pentru celelalte semnături electronice, inclusiv cea avansată, prezumția nu operează, cel care se prevalează de documentul electronic semnat trebuie să dovedească proveniența.

Cum am mai menționat, prezumția de integritate și proveniență a documentului semnat electronic nu este absolută, în caz de contestare a acestora, instanța națională este obligată să efectueze verificări, pentru că documentul ce poartă semnătura electronică nu poate avea un regim juridic superior celui cu semnătură olografă, cum se reține și în considerentele hotărârilor CJUE evocate la punctul al doilea al prezentului material. Însă, cel care vrea răsturnarea prezumțiilor trebuie să se înscrie în fals, după regulile procedurale de drept comun⁶⁴.

⁶³ P. GINGRAS, F. SENÉCAL, *Métadonnées: Plaidoyer pur des mal aimées et des incomprises*, Revue du Barreau, vol. 74/2015, online:

<https://www.lccjti.ca/files/sites/105/2015/09/GingrasSenecal.pdf>.

⁶⁴ Art. 304-308 C.proc.civ.

V. O convergență a reglementărilor

La momentul reflecțiilor finale, după analiza provocărilor tehnice asupra interpretărilor juridice, respectiv a normelor europene și naționale privitoare la înscrisurile pe suport informatic, putem concluziona că fiecare dintre reglementări urmărește să permită, pe de o parte, circuitului civil să utilizeze contracte în format electronic, care să se poată bucura de garanții de integritate și fiabilitate, și, pe de altă parte, ca actul valabil încheiat sau necontestat să poată fi dovedit cu un document electronic.

În opinia noastră, chiar dacă pornesc de la surse de inspirație legislativă diferite (Codul civil Quebec, respectiv reglementări europene), ele trebuie integrate într-un sistem de probațiune unic, din rațiuni de coerență, care să protejeze și exprimarea consimțământului atunci când înscrisul doveditor este păstrat pe suport informatic. Sursele diferite de inspirație pentru textele legale nu împiedică o interpretare în vederea armonizării lor, mai ales că reglementările sunt complementare, așa cum arată și considerentele hotărârilor pronunțate de CJUE.

Nici textele similare din Codul civil Quebec și nici Regulamentul European nr. 910/2014 nu fac o astfel de distincție între documentul electronic și înscrisul pe suport electronic. Noua reglementare aduce clarificări în acest sens, iar prin legea privind semnătura electronică legiuitorul a urmărit doar să realizeze cadrul juridic necesar pentru ca înscrisurile semnate electronic să primească recunoaștere legală, iar furnizorii de servicii să poată funcționa și să poată fi recunoscuți în această calitate. Așa cum arată și reperele de drept comparat, provocările tehnice legate de fiabilitatea tehnologiei, integritatea documentului și dovedirea provenienței sunt comune la aplicarea normelor juridice, iar interpretarea jurisprudențială trebuie așezată pe o soluție de echilibru, care să permită o cât mai largă

utilizare a înscrisurilor pe suport informatic, mai ușor de stocat, limitată doar de asigurarea rezonabilă a siguranței circuitului civil.

Regulamentul european și legea specială privitoare la semnătura electronică nu trebuie privit ca un corp străin, care derogă de la regulile de drept comun, ci ca un instrument juridic, complementar, care urmărește crearea unui cadru armonizat european de recunoaștere a semnăturilor și de utilizare a documentelor electronice. Acesta se pliază pe dreptul comun, așa cum s-a putut observa în legătură cu exprimarea consimțământului în formă scrisă.

Un bun exemplu îl poate constitui ipoteza în care datele unui act juridic, unilateral sau bilateral, sunt mai întâi consemnate pe suport de hârtie, însușite prin semnătură olografă, de o manieră clasică. În aceste circumstanțe, chiar și atunci când forma scrisă, sau, după caz semnarea documentului, este o condiție de valabilitate a actului juridic, aceasta a fost îndeplinită. Dacă părțile decid să stocheze documentele și pe suport informatic, devin incidente dispozițiile art. 287 C.proc.civ., „Datele din înscrisurile autentice sau sub semnătură privată redate pe microfilme și alte suporturi accesibile de prelucrare electronică a datelor, făcute cu respectarea dispozițiilor legale, au aceeași putere doveditoare ca și înscrisurile în baza cărora au fost redate.”

Prin urmare, dacă actul a fost valabil încheiat, a fost întocmit înscrisul necesar, semnat olograf, respectând cerințele dreptului intern, documentul scanat care conservă înscrisul pe suport informatic poate fi utilizat ca probă, după normele procedurale interne, constituind totodată un document electronic, în sensul regulamentului european. Desigur, în unele ipoteze mai complexe, admisibilitatea probei cu un astfel de document electronic trebuie cântărite cu atenție.

Spre exemplu, în jurisprudența franceză⁶⁵, a trebuit să fie stabilit în ce măsură poate face dovada contractului consensual încheiat între părți un document pe suport informatic, care avea aplicată o semnătură electronică, transmis cu valoare de ofertă, asupra căruia destinatarul a aplicat o semnătură manuscrisă scanată, pe care a copiat-o apoi pe documentul electronic. Curtea de casație franceză⁶⁶, a analizat problema din unghiul provenienței semnăturii, apreciind, pe de o parte, că aceasta din urmă nu poate fi considerată o semnătură electronică, și, pe de altă parte, că nu poate fi imputabilă societății destinatarului, deoarece o semnătură olografă scanată poate fi aplicată pe un document de oricine, nu doar de semnatarul inițial. Astfel nu poate fi dovedită manifestarea de voință a destinatarului în sensul acceptării ofertei transmise cu semnătură electronică. Prin urmare o semnătură scanată aplicată pe un înscris pe suport informatic nu are nici valoare de semnătură manuscrisă, nici valoare de semnătură electronică.

Cu toate acestea, în măsura în care identitatea semnatarului nu este contestată, doar neîndeplinirea condițiilor legale pentru a fi considerată semnătură, tot Casația franceză⁶⁷, a apreciat că documentul electronic neseminat corespunzător are valoare probatorie de înscris, dacă poate fi opus părții adverse.

Ca o concluzie, acolo unde integritatea documentului pe suport informatic este asigurată, iar proveniența nu este contestată, utilizarea mijloacelor de probă sub forma documentelor electronice trebuie stimulată, păstrarea lor fiind mai facilă. Eventualele situații atipice sau complexe pot fi

⁶⁵ T. DOUVILLE, *À propos des signatures manuscrites scannées*, în RTDcom., nr. 2/2024, p. 352.

⁶⁶ Curtea de casație franceză, secția comercială, decizia din 13 martie 2024.

⁶⁷ Curtea de casație franceză, secția drept social, prin decizia din 14 decembrie 2022.

reglate jurisprudențial, prin mecanismul pus la dispoziție de legiuitor, privitor la forța probantă a acestor înscrisuri.

Bibliografie

- BEREANU, M. D., *Înscrisul pe suport informatic și înscrisul în formă electronică. Divergență sau unitate?*, în RRDP nr. 2/2021.
- BOROI, G., STANCU, M., *Drept procesual civil*, ed. a V-a, Hamangiu, București, 2020.
- DELEANU, I., *Noul Cod de procedură civilă, comentariu pe articole*, vol. I, Universul Juridic, București, 2013.
- DOUVILLE, T., *La présomption de fiabilité des signatures électroniques: un modèle pour le droit de l'Union?*, în Recueil Dalloz, nr. 15/2023.
- DOUVILLE, T., *De la contestation des signatures électroniques qualifiées*, în RTD com., nr. 2/2024.
- DOUVILLE, T., *À propos des signatures manuscrites scannées*, în RTD com., nr. 2/2024.
- GINGRAS, P., SENÉCAL, F., *Métadonnées : Plaidoyer pour des mal aimées et des incomprises*, în Revue du Barreau, vol. 74/2015, online: <https://www.lccji.ca/files/sites/105/2015/09/GingrasSenecal.pdf>.
- MALLET-BRICOUT, B., *Dématérialisation des actes judiciaires : le mouvement s'accélère*, în RTD civ. 2019.
- ROYER, J.-C., PICHÉ, C., *La preuve civile*, ed. a VI-a, Éditions Yvon Blais, Montréal, 2020.
- TĂBÂRCĂ, M., *Drept procesual civil*, vol. II, ed. a III-a, Solomon, București, 2023.
- ZIDARU, Gh. L., POP, P., *Drept procesual civil*, Solomon, București, 2020.